

2000 - 2001
Öğretim Yılı
9. Sınıflar
TARİH Dersi
Yıllık Ödevi

Konu : Nevruz
İsim : A. Cem Kestek
Sınıf : 9/E
Numara: 28

NEVRUZ

Farsça Nev (Yeni) ve Ruz (Gün) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen ve yenigün anlamını taşıyan Nevruz, Orta Asya'da yaşayan

Türkler, Anadolu Türkleri ve İranlıların yılbaşı olarak kutladıkları bir

gündür. Bugün gece ile gündüzün eşit olduğu Miladi 22 Mart Rumi 9 Mart gününe rastlamaktadır.

Nevruz, bir başka söyleyişle Yenigün tabiatın kıştan kurtuluşunun bolluk ve berekete kavuşmanın simgesi olma yanında, toplumların yaşamlarındaki hareketliliklerin, başlangıçların ve dönüm noktalarının da ifade edildiği bir gün olarak kabul edilir.

Her toplumun kendine özgü bir nedenle kutlandığı Nevruz, Türk Halkları tarafından bir kurtuluş günü olarak algılanır ve Ergenekon veya Bozkurt efsaneleri ile bağlantılı olarak değerlendirilir.

Bu efsaneye göre; Göktürklerle savaş açan yabancı kavimler, hile ile bu savaşı kazanırlar. Savaştan sağ olarak kurtulan Göktürkler Sarp dağlardan geçerek kimsenin kendilerini bulamayacağı bereketli bir ovaya yerleşirler. Ergenekon denen bu yerde giderek çoğalırlar. Bunun sonucunda buraları kendilerine yetmeyince, etraflarındaki, demir bir dağı ateşle eriterek buradan çıkarlar ve yayılırlar. İşte Ergenekondan ayrılış tarihi, yeni yılın da başlangıç tarihi olarak kabul edilerek, daha sonraki Göktürk Hakanları her yıl bu tarihte kızdırdıkları demiri örs ve çekiçe döverek, o günü simgeleştirirler. Bu tarih Türkler için bir kurtuluş günü olarak kabul edilir ve doğadaki dirilişle özdeşleştirilir.

Anadolu'da Nevruz Selçuklular döneminden başlayarak Osmanlı'dan günümüze kadar canlı geleneklerle kutlana gelmiştir.

III

Selçuklu hükümdarı Melikşah döneminde Nevruz yılbaşı sayılarak bir takvim hazırlanmıştır. Bu takvime "Takvim-i Melikî", "Takvim-i Sultanî", "Takvim-i Celalî" adı verilmiştir.

Osmanlı Padişahlarınca Nevruz'a özel önem verildi. Şairlerce Gazel ve kaside şeklinde yazılan ve Nevruziye adı verilen şiirler Padişahlara ve devlet adamlarına sunulurdu. Nevruz günlerinde müneccimbaşı, yeni takvimi padişaha sunar, o anda aldığı bahşişe de "Nevruziye Bahşişi" adı verilirdi.

Nevruziye denen çeşitli baharatlardan yapılmış macunlar, padişah ailelerine ve büyüklere sunulur, ziyaretler düzenlenirdi.

Anadolu'da Nevruz-i Sultan, Sultan Nevruz, Navrız, Mart Dokuzu gibi adlarla da anılan Nevruz Anadolu Alevi-Bektaşilerinde; Hz.Ali'nin doğum günü; Hz.Ali ile Hz.Fatmanın evlendikleri gün; Hz.Muhammed'in veda haccı dönüşü Hz.Ali'yi kendine halife tayin ettiği gün olarak kabul edilir ve kutlanır.

Elimizdeki mevcut veriler ışığında Nevruz'u bir tek kaynağa bağlayarak açıklamak mümkün değildir.

Orta doğudan Asya'ya kadar geniş bir coğrafyada kutlanan Nevruz, her milletin kendi kültür değerleriyle özdeşleştirilip sembolleştirildiği bir gün olma özelliğini taşır.

Nevruz Bayramı'nın Türkiye'deki geleneksel uygulamalarından bazı örnekler;

Mersin-Silifke bölgesindeki Toros Türkmenlerinde "Mart İpliği" adı ile bilinen Nevruz'da ağaçlara bez bağlanır. Nevruz günü yaylalara çıkılır. Yayla evlerinde bulunanlar gelen misafirleri evlerinde ağırlarlar.

IV

Gelen grup silah atarak gelişlerini bildirirken yayladakilerin başkanı buna bir el silah atarak cevap verir. Daha sonraki karşılıklı silahlar atılır ve birbirlerine "Nevruzun Kutlu, Dölünüz hayırlı ve bereketli olsun" temmenisinde bulunur. O yıl 20 kuzu veya oğlağı olan sürü sahibi bir kurban keser ve orada pişirilerek yenir.

Tahtacı Türkmenlerinde Nevruz "Sultan Nevruz" adı ile anılır, eski takvimle (Hicri) Mart ayının 9 unda kutlanarak yaylaya çıkılır. Bununla ilgili olarak halk arasında "Mart Dokuzundan sonra dağlar misafir alır" deyişi söylenir. Bugün herkes yeni elbiselerini giyip, süslenerek mezarlıkları ziyaret ederler.

Gaziantep ve çevresinde 22 Mart gününe sultan Navruz adı verilmektedir. Halk arasındaki inanca göre sultan Navruz güzel bir kızdır ve 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece batıdan doğuya doğru göç eder, bir başka inanca göre ise kuş kılığında uçan bir dervıştır. Nevruz gecesi Sultan Navruz'ın geçtiği saatte uyanık olanların bütün dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır.

Malatya'nın Arguvan ilçesinin bazı köylerinde halk Nevruz'u "Kış Bitti Bayramı" olarak kutlarlar.

Ağrı ve çevresinde o gece gençler bir dilek tutarak kapıları dinleyip, içerdeki konuşmaları yorumlayarak niyetlerinin tutup tutmayacağını anlamaya çalışırlar.

Bir başka uygulama, bekar bir delikanlı o akşam "tuzlu gıllık" denilen, tuzlu hamurdan yapılmış bir çöreğin yarısını yer ve su içmeden yatar. İnanişe göre, rüyasında kendisine su veren kızla evlenecektir. Ertesi gün çöreğin diğer yarısını evin damına veya bacasına bırakır. Gelen bir karga çöreği kapıp hangi evin damında yerse o evin kızıyla evleneceğine, karga hiç bir evin damına konmayıp, uzaklaşırsa, uzaklardan biriyle evleneceğine inanılır.

Kars civarında akşam bir evde toplanan genç kızlar ve erkekler, küçük bir çocuğu su almaya gönderirler. Çocuk hiç konuşmadan ve arkasına bakmadan bir kova su getirir. Kovanın içine orada bulunanları temsilen renkli iplik ve iğneler atılır. Birbiriyle birleşen iğne ve ipliklerin sahiplerinin birbirleriyle evleneceklerine inanılır.

Tunceli çevresinde; bugün erkekler alınlarına kara sürerek su kaynaklarına giderler. Bu karaları orada temizleyerek dua ve nizayda bulunurlar. Bunun yanında kötülük ve sıkıntılardan kurtulma dileği taşıyan, farklı uygulamalara da rastlanmaktadır.

İğdır ve çevresinde 19 Mart'ı 20 Mart'a bağlayan gece kız ve erkekler Tanrıdan bir dilek dileyerek akarsuda yıkanır ve en az üç defa suya dalıp çıkarlar. Sabah erken kalkılarak taze su içilir, hayvanlara da taze su verilir.

Halk yeni elbiseler giyer ve bayram namazından sonra kaynamış yumurta tokuştururlar.

Evinden yeni cenaze çıkanlar dahi bayrama katılmak zorundadır. O gün yas tutmak günah sayılır.

Giresun'da "Mart Bozumu" adıyla 14 Mart'ta kutlanan Nevruz'da o gün sabah erkenden kalkılarak çevredeki akarsulardan su getirilip, hayvanların üzerine serpilir.

Edirne'de 22 Mart günü yapılan sultan Nevruz eğlencelerinde eski hasırlar yakılıp "Mart içeri Pire Dışarı" diyerek üzerinden atlanır.

Kırklareli'nde Nevruz "Mart Dokuzu" adıyla kutlanmakta olup, o gün halk boyalı yumurtalar börekler, lokma gibi yiyeceklerle kırlara giderek bu yiyecekleri yerler ve eğlenirler.

İzmir Urla'da Nevruz "Mart Dokuzu Şenlikleri", Tire'de "Sultan Nevruz Bayramı", Uşak'ta ise "Yıl Yenilendi" gibi adlarla kutlanmaktadır.

VI

Ülkemize ilişkin geleneksel Nevruz uygulamalarını sayılan bu örneklerle sınırlamak Anadolu'daki Nevruz kutlamalarının alanını daraltmak ve sınırlamak anlamına gelir. Verdiğimiz örnekler mevcut uygulamaların sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Orta Asya'daki Türk topluluklarından Azerî, Kazak, Kırgız, Türkmen, Özbek, Tatar, Uygur Türkleri, Anadolu Türkleri ve Balkan Türkleri Nevruz geleneğini canlı olarak günümüze kadar yaşatmışlardır.

TÜRK DÜNYASI'NDA NEVRUZ

KAZAKİSTAN: Kazaklar Nevruz törenlerinde Mevlid okuturlar. Evler baştan başa temizlenir, herkes en iyi elbiselerini giyer. Nevruz törenleri sırasında ev duvarlarına veya çeşitli eşyalar üzerine kil kaplar atılarak parçalanır. Ateş üzerinden atlanır. Ateşten atlamaların eski yılın kötülüklerinden ve hastalıklarından sıyrılmak, yeni yıla iyi bir şekilde girmek için yapıldığı tesbit edilmiştir. Kazaklar Nevruz'da yaptıkları yemeğe "Nevruz-köcö" adını verir. Nevruz çorbası veya lapa adı verilen başka bir yemek yaparlar ki, bunları o gün komşulara dağıtırlar.

KIRGIZİSTAN: Kırgızlar yeni yılın ilk gününe Nooruz adını vermekte ve bugün "Nooruz-köcö" denilen özel bir yemek yemektirler. "Köcö", darı yarması yahut bulgur konulmak suretiyle yapılan bir nevi tirittir. "Auz köcö" denilen kavut da bu günün özel yemeklerindendir.

Kırgız yılı, gece ile gündüzün bir olduğu günde yapılan Nevruz festivali ile başlamaktadır. Yılbaşı bayramı 21 Mart'tır.

ÖZBEKİSTAN: Özbekistan'ın Semerkand, Buhara, Andican taraflarında Nevruz törenleri Nevruz günü başlamakta ve bir hafta devam etmektedir. Halk bu Nevruz eğlencelerine "Seyil Eğlenceleri" adını vermektedir. Seyil yerleri dönme dolaplar, çalgıcılar, beççeler, seyyar satıcılarla dolar. Nevruzun birinci günü halk çadır çadır gezerek birbirlerinin bayramını kutlar. Bu ziyaretler sırasında ikram edilen yemek "aş" adı verilen pilavdır. Ayrıca çay ve çeşitli meyveler de sunulur. Köpkari, güreş, at yarışları

VII

ve horoz dövüşleri gibi spor gösterileri düzenlenir. Nevruz kutlamalarından esinlenmiş tiyatro eserleri sahnelenir.

TÜRKMENİSTAN: Türkmenler yeni yılın ilk gününe Nevruz adını verirler. Nevruz'dan beş altı gün önce her Türkmen ailesi temizlik yapmaya başlar. Nevruz için Türkmen çöreği, Türkmen petiri, külce, yağlı börek, şekşeke, koko, bovursak, Türkmen palovu hazırlanır. Ne kadar çok yiyecek hazırlanırsa, yeni yılın o denli iyi geçeceğine inanılır. Semeni Nevruz'un özel yiyeceğidir.

Birkaç aile birleşip büyük bir kazanda buğday özüne, un, su ve şeker ekleyerek hazırlarlar. Bir gün önceden pişirmeye başlanan semeni 21 Mart sabahına hazırlanır.

AZERBAYCAN: Azerbaycan'da Nevruz üç gün sürmektedir. Her yıl Mart ayının 21-23'üncü günleri büyük törenle kutlanır. Nevruz'dan sonraki en önemli gün "ahir çerşenbe / son çarşamba"dır. Bu güne "ılın ahir tek tek" günü de denir. Bayram ayı içindeki dört haftanın Çarşamba günleri de önemlidir. Buna "üstü" denilmektedir. "Ahir çerşenbe" den önceki Salı günü mezarlığa giden erkekler Fatiha okuyup dönerler. Kadınlar ise mezarlığa, hazırladıkları helva, pilav ve daha başka yiyecekler ile gitmektedir. Kur'an-ı Kerim okunur, Fatihaların ardından yemekler fakirlere dağıtılıp, 1-2 saat sonra mezarlıktan ayrılıp. Kabir-üstü uygulaması da sona erer.

Azerbaycan'da salıyı çarşambaya bağlayan gece "ahir çerşenbe"dir. "Ahir çerşenbe"de yapılması gerekli işlerin başında evin, eşyanın, kap kacağın yıkanması ve temizlenmesi işi gelmektedir. Pülenberi adı verilen üzerliğin yakılması adetinin yanısıra, en az yedi yemiştan oluşan "yeddi-levin" gecesi yapılmaktadır. "Gapı pusma" âdeti gençlerin niyet tutarak komşu kapılarını dinlemeleri ile ilgilidir. İlk duyulan söz yeni yılın lehine veya aleyhine yorumlanmasına neden olur.

"Ahir çerşenbe"nin diğer bir âdeti de "suya yüzük atma" oyunudur. Odanın ortasına su dolu leğen getirilir. Leğenin etrafını saran kızlar yüzüklerini leğenin içine atarlar. Üstü bezle örtülü leğenden,

VIII

kızlardan birisi bayatı söyleyerek leğenin içinden yüzük çıkarır, çekilen yüzük kime aitse bayatı da onundur.

Su-başı âdetleri: Ertesi gün, gün doğmadan su kaynağına gidilir. El yüz yıkanır. Kızlar iki ellerinin başparmaklarını ip ile bağlayarak, suyun üzerinden atlarlar. Daha sonra parmaklarındaki ipi keserek suya atarlar. Böylece kismetlerinin açılacağına inanırlar.

Su başına gidenler, kaynağın gözünden yedi küçük taş alarak, su kabının dibine koyarlar. Bu taşlar, bir dahaki âhir çerşenbeye kadar kabın dibinde kalır. Su dönüşü üç böğürtlen dalı kopararak eve getirilir. Bunlar da bir sonraki âhir çerşenbeye kadar takıldığı yerde kalır.

Nevruz'dan bir gün öncesine "baca-baca" denir. Çeşitli renklere boyanmış, suda pişirilmiş yumurtalar kapı kapı dolaşan çocuklara verilir. Çocuklar bu gün gruplar halinde dolaşarak;

Nevruz, Nevruz bahara

Güller güller nahara

Bağçamızda gül olsun

Gül olsun, bülbül olsun

Şeklinde bayatılar, maniler söylerler. Çocuklar yeşil alanlarda boyalı boyalı yumurtalar ve aşıklerle oyun oynarlar.

"Baca-baca" gününün gecesi "bacadan şal atma" âdeti görülür. Akşamüzeri yine tongallar yakılır, üzerinden atlanır, gece olunca çocuklar uçlarına uzun ip bağlı heybeleri, hısım ve akrabalarının bacalarından sallandırır, gençler bellerine bağladıkları şalı bacadan sarkıtırlar. Ev sahibi şalı sarkıtan tahmini kişi için en uygun armağanı şala bağlar.

IX

Yeddi-levin gecesinin sabahında bir ağaca kalın bir iple küflen (salıncak) asılır. Genç kızlar ve delikanlılar sıra ile sallanır. Bu oyuna küfdibi, küfyeli gibi adlar verilir. Küflende sallanan mani okur, etraftakiler ona cevap verir.

Bayram günü erkekler ve kadınlar, ayrı ayrı toplanarak bayramlaşırlar. O yıl ölenlerin evleri ziyaret edilir. Bu gün yas tutulması günah sayılır. Evler dolaşarak şeker, pirinç, yumurta vb. yiyecekler fakirlere dağıtılır. Hasta ve dost ziyaretleri önemlidir.

Nevruz; Karapapaklar'da Nevruz, Kırım Türkleri'nde Navrez, Gündönümü; Batı Trakya Türkleri'nde Mevris, Makedonya ve Kosova Türkleri'nde Sultan-ı Navrız adlarıyla kutlanmaktadır.

TÜRKİYE: Anadolu'da "Sultan-ı Nevruz", "Nevruz Sultan", "Mart Dokuzu" ve "Mart Bozumu" gibi adlarla bilinen Nevruz, gelenekleriyle bütün Türk toplumu içerisinde yaşamaya devam etmektedir.

Ağaç işleriyle uğraşmaları nedeniyle tahtacı olarak isimlendirilen Tahtacı Türkmenleri'nde; Nevruz Bayramı eski Mart'ın dokuzudur ve Sultan Nevruz olarak adlandırılmaktadır. Nevruz, Tahtacı Türkmenleri'nin yaylaya çıkışında; 22-23 Mart tarihlerinde kutlanmaktadır. Tahtacı Türkmenlerinde Nevruz; ölülerin yedirilip içirildiği gün olarak kabul edilir. Burada eski Türk inanç sisteminin atalar kültü kendini göstermektedir.

22 Mart Nevruz'dan bir gün önceyi karşılamaktadır. Bu gün Nevruz hazırlıkları yapılır. Çamaşırlar yıkanır, yemekler hazırlanır. Nevruz günü yenilen yemekler arasında ıspanaklı börek, soğan kabuğu ile boyanmış yumurtalar, yufka, sarı-burma, şeker, leblebi, lokum sayılabilir. Bu arada yakın akraba ve komşular birbirlerine Nevruz ziyaretine gidip gelmeye başlarlar.

X

23 Mart sabahı erken kalkılır. Yeni ve temiz elbiseler giyilerek, önceden hazırlanan yiyeceklerle birlikte mezarlığa gidilir. Mezarlığın başında bulunan ocaklarda kahve pişirilir, sohbet edilir. Herkes komşu mezarları ziyaret etmek ve çay, kahve içmek zorundadır. Daha sonra topluca yemek yenir. Bu arada sazlar çalınır, şarkılar türküler söylenir. Ağaçlara salıncaklar kurulur. Çocuklar "bayrak" adı verilen uçurtmaları uçururlar.

Öğleden sonra kadınlar geniş bir tabağa çerezler koyarak "hak üleştirir"ler. Yiyecekler gelen geçene dağıtılarak "ölünün ruhuna değsin" dileğinde bulunulur.

Yemekten sonra aile fertleri teker teker mezar taşını öperler, daha sonra mezarlıktan dönülür.

Akşam komşu ve akrabalar eğlencelerini ve sohbetlerini, yeme ve içmelerini sürdürürler. Sohbetler sabaha kadar devam eder. Bu bayramda herkes güler yüzlüdür. Suçlar bağışlanır. Bayrama katılmak zorunludur, katılmayan köy halkınca dışlanır.

Yörükler arasında; Nevruz ile birlikte, kışın bittiği ve bahar mevsiminin başladığı kabul edilir. Köy ve yaylalarda 22 Mart'ta, şehirlerde ise Nevruz günü pazara rastlamazsa, bu tarihi takip eden Pazar günü kutlanır. Köy halkı 22 Mart sabahı yaylalara doğru yola çıkarlar. Daha önceden "davar evleri"ne yerleşmiş olanlar, köyden gelen akraba ve komşularına ev sahipliği ederler. Köylerden gelen grupla, yayladakiler karşılaştıklarında bir el silah atarak "Nevruzunuz kutlu, dölünüz hayır ve bereketli olsun" şeklinde selamlaşırlar. Gelen misafirler çadırlara yerleşir, kendilerine ikramlarda bulunulur. Sürü sahipleri tarafından kesilen kurbanlar birlikte yenilir. Sünnî olan Yörüklerde imamlar tarafından yapılan dualara halk katılır ve şükrederler.

Gençler tarafından eğlenceler düzenlenir, yemekler yenir, şarkı ve türküler söylenir, oyun oynanır. Eğlenceler geç saatlere kadar devam eder.

Anadolu Alevi-Bektaşilerinde Nevruz;

XI

1. Hz. Ali'nin doğum günü olarak bilinmesi,
2. Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın evlenme günü olması,
3. Kışın sona ererek baharın gelişi; kışlaklardan yaylalara doğru göçlerin başlaması inançlarına bağlıdır. Nevruz sabahı mürşidin okuduğu duadan sonra süt içilir. Nevruziye adı verilen şiirler, nefesler ve Hz. Ali'nin mevlidi okunur. Bugün şeker, şerbet ve çiçeklerle kutlanır.

Gazi Antep ve çevresinde 22 Mart gününe "Sultan Navrız" adı verilir. Halk arasındaki inanca göre 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece Sultan Navrız; belli olmayan bir saatte gökte, ayaklarındaki halhalları gıcırdatarak, önünde gergefini işleyerek batıdan doğuya göç eden güzel bir kızdır. Başka bir inanca göre ise "kuş donuna" giren ve ayaklarındaki halhalı gıcırdatarak uçan bir ermiştir. Nevruz gecesi Sultan Navrız'ın geçtiği saatte uyanık olanların bütün dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır.

Bu sebeple evdeki bütün kap kacağa su doldurulur, sabaha kadar beklenir ve Nevruz gecesi, avluya bir tekne içerisinde ay ışığında su bırakılır ve sabaha kadar ibadet edilir. Yöresel inanca göre dilek kabul edilirse, teknedeki suyun altına dönüşeceğine inanılır. Ertesi sabah ise bütün halk kırlara, bostanlara giderler, orada çiğ köfte, şareli pirinç aşı, yumurta, maş piyvazı yerler, çeşitli oyunlar oynarlar, eğlenirler.

Diyarbakır'da; Nevruz günü, halk, eğlence ve mesire yerlerine giderek Nevruz'u kutlarlar.

Doğu Anadolu halkı için Nevruz gecesi kutsallık taşır. Bu gece canlı cansız bütün varlıkların Tanrı'ya secde ettiklerine inanılır. O gün herkesin yıllık rızkı ve mukadderatı belirlenir. Herkes güzel ve yeni elbiseler giyerek yeni yıla hazırlanır. Evlerde yemekler yapılır, karşılıklı ziyaretler birbirini takip eder, fakirlere yardım edilir. 17 Mart gününe bağlanan gece aile reisi, aile mensuplarının sayısı kadar küçük taş toplar. Bunları evin bacasının dış kısmında bir yere koyar. Taşların kimi temsil ettiği daha önceden belirlenir. Bayram sabahı bu taşlar yoklandığında, hangisinin altında kırmızı böcek

XII

bulunursa, uğur ona addolunur. Bununla ilgili olarak ailenin o uğurlu ferdi yüzünden Tanrı'nın rızkının kendilerine verildiğine inanılır.

Mart ayı içerisinde Anadolu'nun bazı yörelerinde görülen bir başka gelenek de "kara çarşamba" geleneğidir. Mart ayının ilk çarşambasını içine almaktadır. Bu tarihte törenler yapılır. Çeşitli yiyecekler hazırlanarak birlikte yenir. Aynı gece gençler bir dilek tutarak komşuların kapısını dinlerler. Konuşmadan yayık yaymak yaygın bir gelenektir.

Kars ve çevresinde; bu tarihte kapı dinleme, baca-baca âdetleri görülür. Evde bulundurulan çeşitli meyvelerden baca-baca gezenlere verilir.

Tunceli çevresinde; bugün erkekler alınlarına kara sürerek su kaynaklarına giderler. Bu karaları orada temizleyerek dua ve niyazda bulunurlar. Bunun yanında kötülük ve sıkıntılardan kurtulma dileği taşıyan farklı uygulamalara da rastlanmaktadır.

"Kara çarşamba" geleneğine bağlı olarak baca çizmek ve taş dizmek olarak anılan uygulamada bacaların kenarına ev halkını temsil eden taşlar dizilir. Sabaha kadar orada kalan taşların altı sabah erkenden kontrol edilir. Taşların hangisinin altından böcek çıkarsa o taş için belirlenen kişinin, evin kaderi üzerinde etkili olacağına inanılır.

"Pamuk iğne" olarak adlandırılan oyunda ise, köyden iki genç kız abdest alarak kalaylanmış bir karavana ile buz tutmuş suyun başına giderler. Buzu kırıp karavanayı suya daldırırlar, yedi kez ihlâs suresi okuduktan sonra kabı sudan çekerler.

Çarşamba akşamı "tuzluk gılık" olarak adlandırılan çöreği yiyen erkek yada genç kızın kiminle evleneceğine yönelik yorumlarda bulunması bir diğer uygulamadır.

XIII

Özellikle Orta Anadolu'da Nevruz, "Mart Dokuzu" olarak bilinir. Diğer bölgelerde olduğu gibi 22 Mart sabahı oldukça erken kalkılır, mezarlar ziyaret edilir, niyet tutulur. Niyetlenecek kişi mezardan birer taş alarak kırka tamamlar. Bir torbaya koyup, niyet tuttuktan sonra evine asar ve bir yıl bekler, niyet kabul olursa taşların kırkbir adet olacağına inanılır. Bir dahaki Mart Dokuzu'nda niyet kabul olsa da olmasa da taşlar iade edilir.

Ziyaretlerden sonra çeşitli yemekler yenilir, oyunlar oynanır, dilekler tutulur, eğlenceler düzenlenir, büyük ateşler yakılır. 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece seyirlik oyunlar oynanır. Eğlence ve sohbetler geç saatlere kadar sürer.

Nevruzla ilgili Anadolu'da görülen diğer gelenekler arasında, ağacın güneşten etkilenmemesi için ağaca bez bağlanarak yapılan "Mart ipliği" âdeti ve özellikle Giresun'da "Mart bozumu" âdeti önem taşımaktadır. Mart bozumunda akarsulardan alınıp getirilen su evlere serpilir. Ayağı uğurlu bir misafirin gelmesi ve "Mart'ınızı bozuyorum" demesi beklenir.

Tekirdağ'da Nevruz soğukların sonu, baharın başlangıcı olarak kabul edilir ve "Nevruz Şenlikleri" adıyla kutlanır.

Edirne'de 22 Mart günü yapılan Nevruz kutlamalarında mesire yerlerine gidilir, eski hasırlar yakılarak üzerinden atlanır. Kırklareli'nde Nevruz "Mart Dokuzu" adıyla kutlanır. Çeşitli yiyecekler hazırlanarak kırlara gidilir.

İzmir Urla'da Nevruz "Mart Dokuzu Şenlikleri" adıyla kutlanırken, Tire'de bu gün "Sultan Nevruz Bayramı" olarak bilinir.

Uşak'ta Nevruz kutlamaları oldukça yaygındır. Bu gün için "yıl yenilendi" tabiri kullanılır.

XIV

Sivas'ta Mart Dokuzu'nda gök gülerse, o yıl ürünün bol olacağına inanılır. Şebinkarahisar'da 22 Mart sabahı akarsularda yıkanıldığı taktirde, kuvvet ve sağlık kazanılacağına inanılır.

Bilindiği üzere eski takvim Mart ayından başlardı. Mart ayının ilk oniki günü ayrı ayrı ayları temsil etmek suretiyle, o yıl içinde neler olacağı ilk oniki günden tesbit olunurdu. O gün yedi çift, bir tek baş harfi S ile başlayan yiyeceklerden yenilmesi geleneklerdendir.

Osmanlı Padişahlarınca da Nevruz'a özel önem verildiğini görmekteyiz. Padişahlara Nevruz günleri "Nevruziye" adı verilen telhisler yazılarak padişah kutlanırdı. Nevruz günlerinde müneccimbaşı, yeni takvimi padişaha sunar, o anda aldığı bahşişe de "Nevruziye Bahşişi" adı verilirdi. Saray hekimbaşları tarafından hazırlanan Nevruziye denen çeşitli baharatlardan yapılmış macunlar, padişah ailelerine ve büyüklere sunulurdu. Bu gün için yapılmış macunlar, porselen kapaklı kâseler içinde takdim edilirdi. Müneccimbashılar tarafından Nevruz gününün hangi saatinde yenmesi gerektiğini yazan bir kâğıt bu kâselere iliştilirdi.

Nevruziyeler sadece fakirlere, hastalara verilirken zamanla çevresinin talebinin artması ve haksızlık olmaması için saçılmaya başlanmıştır. Mesir ile Nevruz Macunu aynı uygulamadan kaynaklanmakta ve her ikisinin de sağaltım niteliği bulunmaktadır.

Nevruz geleneği,uygulamada bazı farklılıklar olmakla birlikte, Orta Asya Türk Toplulukları, İran, Anadolu ve Balkanlarda aynı tarihler arasında, her toplumca kendine özgü bir nedene dayandırılarak kutlanan bir geleneksel bayram niteliği kazanmıştır.

İran'da günümüzde de kutlanmakta olan Nevruz, efsanevî bir niteliğe sahiptir. Bu efsanelerde ateşi bulduğuna inanılan Cemşid ağırlık taşımaktadır. İran'da Tanrı'nın Adem'i Nevruz günü yarattığı ve yıldızların o gün burçlarına ayrıldığına inanılmaktadır. Nevruz, İran'da 13 gün sürmektedir.

XV

1. Azerbaycan 21 Mart Nevruz Bayramı (Resmi Tatil)
2. Kazakistan 21 Mart Nevruz Bayramı (Resmi Tatil)
3. Kırgızistan 21 Mart Nevruz Bayramı (Resmi Tatil)
4. Özbekistan 21 Mart Nevruz Bayramı (Resmi Tatil)
5. Türkmenistan 21 Mart Nevruz Bayramı (Resmi Tatil)
6. Türkiye 21 Mart Nevruz Bayramı
7. Kuzey Kıbrıs Türk C. 21 Mart Nevruz Bayramı

Azerbaycan Hükümet Başkanı Neriman Nerimanof'un Mustafa Kemal Paşa'ya Nevruz dolayısıyla çektiği 24 Mart 1921 tarihli telgraf;

"Cenubî Kafkasya Komiseri, Azerbaycan serbest Harbiye Mektebi talebeleri, iki bölüklü Süvari Askerleri ve Topçuları, Nişancı Türk Alayı askerleri, Türk Milletinin, büyük Nevruz bayramını tebrik ediyor ve biz ümid ediyoruz ki Azerbaycan İnkılâp Ordusu kahraman Türk Ordusu ile beraber Garp emperyalizmi tazyikinde bulunan Şark milletlerini yakında kurtarırlar. Yaşasın Şark İnkılâp başları Mustafa Kemal!"

KAYNAKÇA:

T.C. Kültür Bakanlığı -> Kültür Sanat -> Halk Kültürleri -> Nevruz

Amasya'da Nevruz Kutlamaları

Nevruzla ilgili çıkmış makâleler

